

Ερώτημα 1.

Μόνιμη επωδός των παραγωγών είναι "η εξασφάλιση τιμών που να καλύπτουν το κόστος παραγωγής και να αφήνουν ένα λογικό κέρδος". Με δοσμένο το υψηλό επίπεδο πληθωρισμού και την εξάρτηση των εισροών κυρίως από εισαγωγές, πώς θα διασφαλιστεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων με την εφαρμογή παρόμοιας πολιτικής; Είναι λύση η συνεχής υποτίμηση της δραχμής;

Ερώτημα 2.

Πολλοί παραγωγοί και άλλοι μαζικοί φορείς αντιδρούν στην υφιστάμενη πολιτική επιδοτήσεων κυρίως με το επιχείρημα ότι μόνο θεωρητικά στηρίζου (έμμεσα) το εισόδημα του παραγωγού, ενώ κυρίως εξυπηρετούν τα συμφέροντα άλλων ομάδων (εξαγωγείς, μεταποιητές, κλπ). Πόσο σωστό θα ήταν να αντικατασταθεί το σημερινό πολύπλοκο σύστημα από μία ενιαία και οριζόντια μορφή επιδοτήσεων πάνω στην τελική μορφή του προϊόντος, ώστε το όφελος που προκύπτει να το απολαμβάνει απευθείας ο παραγωγός;

Ερώτημα 3.

Τα κινδύλια που διατίθενται σήμερα για τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος με τη μορφή των επιδοτήσεων αποτελούν περίπου το 20% της ακαθ. γεωργικής παραγωγής. Το αποτέλεσμα έχει εντελώς βραχυχρόνιο χαρακτήρα. Αν αυτά τα κινδύλια διετίθεντο για επενδύσεις ή για κεφαλαιουχικές μεταβιβάσεις, σίγουρα θα έλυναν πολλά διαρθρωτικά προβλήματα που θα είχαν όμως μακροχρόνιο αποτέλεσμα. Πόσο σιόπιμη είναι η βαθμιαία υποκατάσταση των επιδοτήσεων καταναλωτικού χαρακτήρα με επιδοτήσεις κεφαλαιουχικού χαρακτήρα; Σ' αυτή την περίπτωση, πώς λύνονται τα άμεσα (βραχυχρόνια) προβλήματα στήριξης του ετήσιου εισοδήματος;

Ερώτημα 4.

Έχει αποδειχτεί ότι οι οριζόντιες επιδοτήσεις στις τιμές των εισροών, με στόχο να κρατηθεί χαμηλά το κόστος παραγωγής, τελικά ωφελούν μόνο τους μεγαλοκτηματίες, επιτείνοντας τις ανισότητες μέσα στον ίδιο τον αγροτικό τομέα, αυξάνουν την εξάρτηση από τις εισαγωγές και αυτάρχει. Εμποδίζουν την ανάπτυξη μιας εγχώριας βιομηχανίας εισροών. Με ποιού άλλου είδους παρεμβάσεις μπορεί να υλοποιηθεί ο στόχος συγκρά-

τησης του κόστους;

Ερώτημα 5.

Οι αυξήσεις στις τιμές παραγωγού έχουν σίγουρα σοβαρές επιπτώσεις στον τιμάρυθμο που, με τη σειρά του, πλήττει και τον ίδιο τον παραγωγό ως κατανάλωτή αγαθών αλλά και εφοδίων παραγωγής. Με ποιούς τρόπους θα μειωθούν οι επιπτώσεις των συνεχών αυξήσεων στις τιμές;

Ερώτημα 6.

Κατά κανόνα οι γεωργοί δεν φορολογούνται. Αντίθετα φορολογούνται κάποιες παραγωγές (φόρος διακίνησης) ανεξάρτητα από το ύψος της παραγωγής κατ'επιμέταλευση. Μπορεί να αντικατασταθεί αυτού του είδους η φορολογία με άμεση φορολογία των μή γεωργών κατόχων γής; και με ποιές προϋποθέσεις;

Ερώτημα 7.

Το πάγωμα των ενοικίων γης μπορεί να συντείνει σημαντικά στη συγκράτηση του κόστους; Και εις όφελος τίνος;

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ
ΠΑΡΕΓΕΤΕ

Απάντηση 1

Το κόστος παραγωγής δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι το μοναδικό κριτήριο στον καθορισμό των τιμών. Βεβαίως, με την πρόταση αυτή, οι παραγωγοί επιδιώκουν την διασφάλιση του εισοδήματός τους. Με βάση όμως τα μακροχρόνια αποτελέσματα που θα έχει η εφαρμογή μιάς τέτοιας πολιτικής θα πρέπει να προβληματιστούν κατά πόσον είναι σωστό να εξαντλούν τις διεκδικήσεις τους στην ικανοποίηση αυτού του αιτήματος.

Κατ' αρχήν, σε εποχές έντονου πληθωρισμού και με δεδομένη τη δυσκολία για αξιόπιστες και ακριβείς προεκτιμήσεις, είναι αμφίβολο κατά πόσον μιά τιμή που εξαγγέλεται σήμερα, όποιο κι αν είναι το ύψος της, θα καλύψει πραγματικά το κόστος που δημιουργείται αύριο.

Έστω, όμως, ότι υπάρχει η δυνατότητα να καλύπτεται από την εξαγγελθείσα τιμή του προϊόντος. Το άμεσο ερώτημα που μπαίνει είναι: Ποιάς ειμετάλλευσης το μέγεθος θα θεωρηθεί ως "άριστο" για τον υπολογισμό του κόστους; και με βάση ποιά δεδομένα, τα ελληνικά ή τα διεθνή; διότι βεβαίως, στη μικρή ειμετάλλευση το κόστος κατά μονάδα προϊόντος είναι πολύ υψηλότερο από αυτό της μεγάλης, όπως και κάθε καλλιέργεια έχει τους δικούς της παράγοντες κόστους.

Ας λάβουμε υπόψη ότι το 71% των ειμεταλλεύσεών μας είναι κάτω των 50 στρ. το δέ μέσο μέγεθος του συνόλου αυτών είναι 43 στρεμ., ενώ στην ΕΟΚ λ.χ., είναι 172 στρεμ. Με βάση τα ελληνικά δεδομένα, θα έπρεπε η ειμετάλλευση των 43 στρ. να είναι εκείνη που αντιπροσωπεύει το μέσο κόστος. Αν τώρα οι τιμές προσδιορίζονταν με βάση αυτό το οπωσδήποτε υψηλό κόστος, είναι προφανές ότι οι τιμές αντίστοιχα θα είναι πάντοτε υψηλότερες από τα διεθνή δεδομένα. Εξάλλου, τις υψηλές αυτές τιμές θα τις απολάμβαναν τελικά μόνο οι λίγοι μεγαλοκτηματίες, ενώ οι μικροκαλλιεργητές και πάλι δεν θα καλύπτονταν από τις υψηλές αυτές τιμές. Η ήδη χαμηλή αποδοτικότητα των ελληνικών ειμεταλλεύσεων θα δεχόταν περαιτέρω πλήγμα.

Έστω, ~~ωστόσο~~ ^{ωστόσο}, ότι το κόστος παραγωγής πράγματι καλύπτεται από την εξαγγελθείσα τιμή του προϊόντος. Μιά τέτοια πολιτική θα έχει δύο κυρίως σοβαρές επιπτώσεις, σε βάρος και του παραγωγού:

α) Οι υψηλές αυξήσεις στις τιμές παραγωγού, στο βαθμό που μόνο μέσω αυτών καλύπτεται το κόστος (τιμές εισροών), τροφοδοτούν τον ήδη υψηλό πληθωρισμό σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα, είτε μέσω της μετακύλισής τους στις τιμές των τροφίμων είτε μέσω της επίπτωσης που έχουν στις τιμές των εισροών.

Υπολογίζεται, λ.χ., ότι οι αυξήσεις στις τιμές παραγωγού κατά το 1983

Έχουν: μιά ετήσια μέση τιμολογιακή αύξηση του 5% και στον δείκτη ^{τιμών} ~~τιμών~~ τροφίμων περίπου 14%. Επίσης, η μέση αύξηση της τιμής παραγωγού, το 1983,

στα σιτηρά κατά 20,3%, στους σπόρους κατά 18%, στα βιολογικά κατά 19,6%

ηλπ,

είχαμε μιά ισχυρή επίπτωση στο κόστος παραγωγής, στο βαθμό βέβαια που τα προϊόντα αυτά χρησιμοποιούνται ως εισροές (λ.χ., καλαμπόκι, κριθάρι = ζωοτροφές).

β) Οι συνεχείς αυξήσεις στις τιμές των προϊόντων σε επίπεδο ίσο ή ανώτερο του ρυθμού πληθωρισμού (προς τον οποίο συμβαδίζουν οι ρυθμοί αύξησης των τιμών των εισροών), μειώνουν συνεχώς την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, τόσο στην εσωτερική όσο και -κυρίως- στη διεθνή αγορά. Η μείωση αυτή έχει πάρει τα τελευταία χρόνια οξείες μορφές. Είναι χαρακτηριστική η εξέλιξη του εμπορίου μας ισοζυγίου στα γεωργικά προϊόντα τα τελευταία χρόνια, όπου οι γεωργικές εισαγωγές αυξάνουν με ταχύτατο ρυθμό, υποκαθιστώντας ακόμη και προϊόντα στα οποία είμαστε ή θα μπορούσαμε να είμαστε υπεραυτάρκεις (π.χ. χυμοί φρούτων, παρασιευσμένα δημητριακών, κλπ), ενώ οι εξαγωγές μας υφίστανται συνεχή καθίζηση χάνοντας ακόμη και αγορές παραδοσιακών μας πελατών (π.χ. σταφίδες στην Αγγλία και Γερμανία).

Εφόσον η τιμή του προϊόντος είναι το κυρίαρχο στοιχείο για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς του, η μόνη διέξοδος, αν ισχύσουν όλα τα παραπάνω, φαίνεται να είναι η υποτίμηση του νομίσματος. Από πρώτη ματιά, κατά τη στιγμή της υποτίμησης και για ένα σύντομο χρονικό διάστημα αυξάνει πράγματι η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών. Όμως, η εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου εξαρτάται από τις ελαστικότητες των εισαγωγών και εξαγωγών. Και έχει αποδειχτεί ότι στις γεωργικές μας εξαγωγές οι αγοραστές μειώνουν σταδιακά τις τιμές σε συνάλλαγμα και απορροφούν την υποτίμηση, ενώ οι εισαγωγές των εισροών παραμένουν αμετάβλητες λόγω ανελαστικότητας στη ζήτησή τους και πλήρους εξάρτησης της γεωργίας μας από αυτές. Αν προστεθεί το γεγονός ότι με την υποτίμηση αλλάζει η ισοτιμία της πράσινης δραχμής, με αποτέλεσμα ν' αυξάνουν σε δραχμές οι τιμές παραγωγού και οι επιδοτήσεις στην εξαγωγή ή στη μεταποίηση, σε συνδιασμό με την αύξηση των τιμών των εισαγομένων εισροών (υλικά συσκευασίας, ενέργεια, μεταφορικά, κλπ), τότε προκύπτει ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες εντείνουν τον πληθωρισμό, οπότε το πρόβλημα παραμένει για την επόμενη περίοδο.

Προκειμένου, επομένως, να διασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η διεθνής ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, κι εφόσον αυτό θεωρείται άμεσης προτεραιότητας τόσο από την πολιτική ηγεσία όσο κι από τους ίδιους τους παραγωγούς, δεν φαίνεται να υπάρχει άλλη λύση από την συγκράτηση των τιμών σε όσο το δυνατό χαμηλά επίπεδα. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει, αν μοναδικό κριτήριο στον καθορισμό των τιμών είναι

το κόστος παραγωγής, διότι, στην προκειμένη περίπτωση, το κατ'α μόνάδα κόστος δεν μπορεί να υπολογίζεται αποικλειστικά με βάση τις ελληνικές συνθήκες διαμόρφωσής του και να αγνοεί τις διεθνείς εξελίξεις.

Βεβαίως, από την άλλη ^{μεριά}, η συγκράτηση των τιμών δεν μπορεί και δεν πρέπει να γίνεται σε βάρος του γεωργικού εισοδήματος. Η διασφάλιση του τελευταίου από την διάβρωση του πληθωρισμού είναι όρος απαραίτητος και για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά και για να αναπτυχθεί ο γεωργικός τομέας, να εξισορροπηθεί και να ενσωματωθεί τελικά στην υπόλοιπη οικονομία. Αν ο μόνος τρόπος για την διασφάλιση του εισοδήματος ήταν οι τιμές, τότε σίγουρα θα υπήρχε σύγκρουση στόχων και θα ήταν καθαρά θέμα πολιτικών αποφάσεων και συσχετισμού δυνάμεων. Όμως, υπάρχουν άλλα μέσα, στα οποία και οι παραγωγοί θα πρέπει να στρέψουν τις διενδινησεις τους, με στόχο να διασφαλίσουν το εισόδημά τους.

Επιγραμματικά, τέτοια μέσα μπορούν να είναι:

- αυστηρός έλεγχος στην εξέλιξη των τιμών των εφοδίων και υλικών,
- προώθηση των συλλογικών καλλιεργειών, με στόχο τη μείωση του κατ'α μόνάδα κόστους,
- ανάληψη από τους συνεταιρισμούς και τις ομάδες παραγωγών όλων των σταδίων διάθεσης και εμπορίας των προϊόντων τους, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό,
- περαιτέρω ποιοτική βελτίωση των προϊόντων ^{για ν'επάρσει} ~~και~~ αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους και τήρηση των διεθνών "στάνταρντς" ως προς την ποιότητα και την συσκευασία τους,
- κεφαλαιουχικές μεταβιβάσεις με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και της απόδοσης,
- προώθηση, κατ'α περίπτωση, της παραγωγής προϊόντων ελλειμματικών στην κοινοτική και διεθνή αγορά (λ.χ., πρώιμες και όψιμες ποικιλίες),
- άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις στις περιπτώσεις προβληματικών και υποβαθμισμένων εκμεταλλεύσεων,

ηλπ.

Απάντηση 2.

Η οικονομική πολιτική πρακτική ακολουθεί εδώ μία βασική αρχή της θεωρίας, κατά την οποία, για κάθε επιδιωκόμενο σκοπό πρέπει να διατίθεται ένα τουλάχιστον μέσο, για την επιδίωξή του. Η υπάρχουσα πολιτική επιδοτήσεων εξυπηρετεί ακριβώς την πολλαπλότητα των στόχων που τίθενται από την πολιτική, με το σύνολο των δαπανών για επιδοτήσεις και ενισχύσεις του αγροτικού τομέα.

Είναι γεγονός, πάντως, ότι ένα σημαντικό μέρος των κονδυλίων που χρησιμοποιούνται για τις κάθε είδους ενισχύσεις - επιδοτήσεις (περίπου το 40%) δεν πηγαίνουν απευθείας στα χέρια των παραγωγών σαν επιπλέον εισόδημα, αλλά διαρρέουν στους τομείς εκτός γεωργίας. Επί πλέον, οι επιδοτήσεις αυτές δημιουργούν πολλές φορές το πλαίσιο για υπερτιμολογήσεις στα προϊόντα που κατευθύνονται στην εξαγωγή ή στη μεταποίηση, καθώς και δυνατότητες φοροδιαφυγής και μη πληρωμής του χαρτοσήμου.

Ο αντίλογος, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ότι, από τη μία μεριά, ακόμη κι αν ο παραγωγός δεν ωφελείται απευθείας, οι επιδοτήσεις αυτές (στους εξαγωγείς, στους μεταποιητές, στους αποθεματοποιούς, στην έρευνα, κλπ) καταβάλλονται είτε για να απολαύσουν οι ίδιοι οι παραγωγοί μία ελάχιστη τιμή είτε γιατί μακροχρόνια ωφελούν τον αγροτικό τομέα στις δομές του, διευκολύνοντας την αύξηση του εισοδήματος των παραγωγών.

Από την άλλη, επισημαίνεται ότι οι επιδοτήσεις, μολονότι αποφασίζονται και εφαρμόζονται μία φορά για τον ίδιο χρόνο, έχουν γενικά τόσο μακροχρόνια όσο και βραχυχρόνια αποτελέσματα. Βραχυχρόνια αποτελέσματα έχουν κυρίως οι άμεσες επιδοτήσεις που χορηγούνται απευθείας στον παραγωγό "διορθωτικά", ενώ οι έμμεσες επιδοτήσεις μπορούν να έχουν και μακροχρόνιες επιδράσεις. Ας σημειωθεί, εδώ, ότι, όπως έχει παρατηρηθεί, η διαχείριση των επιδοτήσεων δεν διαμορφώνει τιμές παραγωγού, αλλά μάλλον έρχεται να εξισορροπήσει καταστάσεις και τιμές που έχουν διαμορφωθεί από άλλους μηχανισμούς.

Το πρόβλημα επομένως, εντοπίζεται στο πώς οι επιδοτήσεις θα συμβάλλουν ώστε τα βραχυχρόνια, απλώς "διορθωτικά", αποτελέσματα που δεν έχουν συνέχεια, θα συνδιάζονται άριστα με τους μακροχρόνιους στόχους ή θα υποχωρούν σταδιακά προς όφελος των τελευταίων, διαμορφώνοντας τον προσανατολισμό της παραγωγής, συντηρώντας ή μεταβάλλοντας τις δομές και επηρεάζοντας την παραγωγικότητα.

Κάτω από όλο το παραπάνω σκεπτικό, θα είναι σφάλμα να δούμε τις επιδοτήσεις να χορηγούνται μόνο αριζούντα πάνω στην τελική μορφή του προϊόντος.

Ως προς την διαρροή, τώρα, των επιδοτήσεων σε τομείς εκτός γεωργίας, η λύση στην προκειμένη περίπτωση είναι να αναλάβουν την εξαγωγή, μεταποίηση, αποθεματοποίηση, κλπ οι ίδιοι οι συνεταιρισμοί, αφού κανείς δεν τους το αποιλείει, ώστε οι χορηγούμενες επιδοτήσεις να ανακυκλώνονται και να φτάνουν πάλι στα χέρια των παραγωγών.

Κάποια πρώτα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση έχουν ήδη γίνει από πλευράς Υπουργείου, με την υποχρέωση οι επιδοτήσεις εξαγωγής και μεταποίησης να δίνονται με την προϋπόθεση της διακίνησης των προϊόντων/ πρώτων υλών μέσω των συνεταιρισμών. Επιπλέον οι επιδοτήσεις αυτές δεν *ορίσ* *ν* δίνονται πλέον κατ'αρχήν αλλά εφόσον γίνονται κάποιες εργασίες που ανεβάζουν την ποιότητα του προϊόντος και εγγυώνται την ασφαλή μεταφορά τους (επιδοτήσεις για τη χρήση κατάλληλων υλινών συσκευασίας, μεταφοράς, κλπ). Με τον τρόπο αυτό, πέρα από την ενεργοποίηση των συνεταιριστικών οργάνωσεων, επιτυγχάνεται ο σημαντικός περιορισμός της υπερτιμολόγησης κλπ, πολλαπλασιάζεται η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών και προστατεύονται οι παραγωγοί από τις απομειώσεις που τους επέβαλλαν οι φορείς εξαγωγής και μεταποίησης, κι έτσι αυξάνεται σημαντικά το εισόδημά τους.

Μολοντούτο, λόγω κυρίως διαρθρωτικών προβλημάτων, οι συνεταιρισμοί δεν έχουν ακόμη τη δυνατότητα να αναλάβουν πλήρως τη διακίνηση και εμπορία των προϊόντων τους. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους οι παραγωγοί, προκειμένου να απολαμβάνουν πλήρως στο εξής το όφελος που προκύπτει από τη χορήγηση των επιδοτήσεων.

Απάντηση 3.

Έχει πολλές φορές αναφερθεί ότι το πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας είναι κύρια διαρθρωτικό. Η επιμονή με την οποία διατηρούνται οι διαρθρωτικές ανεπάρκειες, σε συνδιασμό με τη γενικότερη υποβάθμιση (οικονομική, κοινωνική, πολιτική), υπήρξαν βέβαια η έκφραση μιάς συγκειρισμένης πολιτικής που ακολουθήθηκε σ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο και αποτελούν την κύρια αιτία του εισοδηματικού χάσματος μεταξύ αγροτικού και αστικού τομέα.

Οι δημόσιες επενδύσεις για εγχευοβελτιωτικά έργα και άλλα έργα υποδομής που θα αποτελούσαν αναγκαίο όρο για την ορθολογική ανάπτυξη των εμεταλλεύσεων, τη μείωση του κόστους, την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, τη σταθερή άνοδο των αποδόσεων και τη συνεχή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών μας προϊόντων, αντί να ενισχυθούν, έβαιναν συνεχώς μειούμενες, φθάνοντας το 1981 να αποτελούν μόλις το 8,6% των δημόσιων επενδύσεων στη χώρα.

Έτσι όμως, η ανάγκη για μιά ισορροπη ανάπτυξη του τομέα παρέμεινε ανεπιλήρωτη, ενώ η αλόγιστη πολιτική των επιδοτήσεων που εφαρμόστηκε για μιά σειρά ετών και της οποίας εξακολουθούμε σε μεγάλο βαθμό να παραμένουμε δέσμιοι, δεν αποτέλεσε παρά "διορθωτικές επεμβάσεις" για τη συντήρηση της υπάρχουσας κατάστασης, χωρίς όμως να λύνουν το πρόβλημα τόσο σε επίπεδο εθνικής οικονομίας όσο και μέσα στον ίδιο τον τομέα, επιδεινώνοντας τις ενδογεωργικές εισοδηματικές διαφορές.

Τώρα αντιλαμβανόμαστε ότι η αγροτική μας οικονομία, μετά μάλιστα τους κραδασμούς που υπέστη στα πρώτα χρόνια της ένταξής μας στην Κοινότητα και παρά τους σημαντικούς πόρους που εισέρευσαν από τα κοινοτικά ταμεία, βρίσκεται σε αδιέξοδο, σε σημείο που να διακυβεύεται το ίδιο το μέλλον της. Ο πληθωρισμός εξακολουθεί να ταλανίζει την οικονομία μας, βρισκόμενος σε σημαντικά υψηλότερο βαθμό από τον μέσο κοινοτικό, η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων μειώνεται επικίνδυνα, η παραγωγικότητα στη γεωργία εξακολουθεί να κινείται σε χαμηλά επίπεδα, ενώ η ανισοκατανομή του εισοδήματος μεταξύ αστικού και αγροτικού τομέα, παρά τη μικρή βελτίωση των δύο τελευταίων χρόνων, εξακολουθεί να είναι σοβαρή.

Είναι φανερό ότι για να αρθούν τα παραπάνω, απαιτείται μιά γενική αύξηση των συνολικών χρηματικών πόρων που διατίθενται στον αγροτικό τομέα (είτε από εθνικά είτε από κοινοτικά κονδύλια), που θα συνοδευτεί όμως από μιά ριζική έσωτερική ανακατανομή τους. Στην ουσία, δηλαδή, επιβάλλεται μιά ριζική επανεξέταση της πολιτικής τιμών και εισοδημάτων που ακολουθήθηκε μέχρι τώρα και η βαθμιαία υποκατάστασή της με ένα

σύστημα οικονομικά ορθολογικότερο και κοινωνικά δικαιότερο. Στο θέμα αυτό οι ίδιοι οι παραγωγοί πρέπει να συμβάλουν με τη δική τους συλλογιστική.

Συγκεκριμένα, οι παραγωγοί θα πρέπει να προβληματιστούν υπεύθυνα, ως προς τη σοβαρή διαστροφή που επέρχεται στην αγορά από το σημερινό οριζόντιο σύστημα επιδοτήσεων, όπου κυριαρχούν οι επιδοτήσεις στις τιμές των τελικών προϊόντων, οι οποίες δεν αποτελούν παρά παροχές καταναλωτικού χαρακτήρα και απλώς δημιουργούν το πλαίσιο των επόμενων απαιτήσεων των παραγωγών για υψηλότερες τιμές και παρόμοιες επιδοτήσεις, αλλά που δεν παρέχουν κανένα στοιχείο υποδομής.

Κατά τη δική μας άποψη, η βαθμιαία υποκατάσταση των παροχών αυτών με παροχές κεφαλαιουχικού χαρακτήρα, όχι μόνο είναι σιόπιμη αλλά επιβάλλεται από τα πράγματα. Βεβαίως, η στροφή αυτή της πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί, δεν μπορεί να υλοποιηθεί ούτε να επιβληθεί, αν προηγουμένως δεν έχουν βρεθεί τρόποι διασφάλισης του ετήσιου εισοδήματος που αντιμετωπίζει άμεσα προβλήματα. Μία ενδεχόμενη άμεση εγνατάλειψη του σημερινού συστήματος θα είχε σαν αποτέλεσμα την κάθετη πτώση του γεωργικού εισοδήματος από την οποία, πέραν των άλλων σοβαρών επιπτώσεων, θα δικαιυβευόταν και κάθε μακροχρόνιος στόχος.

Στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι, μιλώντας για άμεση στήριξη του γεωργικού εισοδήματος, αναφερόμαστε στο εισόδημα του επαγγελματία αγρότη. Πρώτον, διότι αυτού του αγρότη το εισόδημα έχει πραγματική ανάγκη στήριξης και δεύτερον, γιατί αυτή είναι μία ελάχιστη προϋπόθεση για να διασφαλίσουμε ότι οι παροχές, έστω και καταναλωτικού χαρακτήρα, δεν θα διοχετευθούν αυτομάτως στον αστικό τομέα, αλλά πιθανότατα θα παραμείνουν στον αγροτικό για τον οποίο και προορίζονται.

Για να αντιμετωπισθεί, επομένως, το άμεσο πρόβλημα στήριξης του εισοδήματος του παραγωγού παράλληλα με τη βαθμιαία υποκατάσταση του σημερινού συστήματος ενισχύσεων/επιδοτήσεων, είναι απαραίτητο να πάψουν πιά οι ενισχύσεις, τόσο καταναλωτικού όσο και κεφαλαιουχικού χαρακτήρα (δημόσιες επενδύσεις κυρίως στα αρδευτικά έργα, επενδυτικές βοήθειες στην πρωτογενή παραγωγή και στην εμπορία-μεταποίηση, επιδοτήσεις επιτοκίου για επενδυτικά δάνεια, κλπ), να δίνονται αδιακρίτως σε οριζόντια βάση, αλλά να υπάρξει μία εσωτερική ανακατανομή τους, σύμφωνα με κάποια κριτήρια, ανάλογα με τις προτεραιότητες και τους στόχους που θέτει η σημερινή πραγματικότητα της γεωργίας μας. Δ.χ. υποκατάσταση των ενισχύσεων από μία προωδότηση σε προωδότηση μακροχρόνια, αυξημένα κονδύλια για τη ζώη, σε σχέση με τη φυτική παραγωγή, διακριτική μεταχείριση υπέρ των συνεταιρισμένων παραγωγών έναντι των μη συνεταιρισμένων, ενισχύσεις στην παραγωγή, όχι ανά χλγ, αλλά ανάλογα με τον όγκο παραγωγής ή το μέγεθος της επιμετέλλουσας, κλπ.

Απάντηση 4.

Το κόστος παραγωγής εξαρτάται, στο μεγαλύτερο μέρος του, από το διαμορφούμενο ύψος των τιμών των λεγόμενων ενδιάμεσων αναλώσεων/εισορών (ζωοτροφές, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, ενέργεια, σπόροι, συντήρηση και επισκευές μηχανημάτων, διάφορα υλικά, κλπ).

Αν λάβουμε υπόψη ότι οι μικρές επιμεταλλεύσεις που αποτελούν και τη μέγιστη πλειοψηφία του συνόλου των επιμεταλλεύσεων, χρησιμοποιούν κυρίως τεχνολογία με ένταση εργασίας, οι δε μεγάλες, με την τεχνολογία έντασης κεφαλαίου στις επιτατικές τους καλλιέργειες, είναι οι κύριοι χρήστες του μεγαλύτερου όγκου των εισροών, τότε, η αδιάκριτη επιδότηση των τιμών των εισροών, είναι βέβαιο ότι ευνοεί πολύ περισσότερο τους μεγαλοκτηματίες ή γενικότερα το κεφάλαιο το επενδυμένο στη γεωργία, παρά τους μικροκαλλιεργητές. Σ' αυτή την περίπτωση, το κατά μονάδα προϊόντος αποκτώμενο εισόδημα είναι πολύ μεγαλύτερο για τους μεγαλοκαλλιεργητές που αποτελούν και την ελάχιστη μειοψηφία, απ' ό,τι για τους μικρούς. Κατά συνέπεια, οι ενδογεωργικές εισοδηματικές ανισότητες επιδεινώνονται.

Θα πρέπει επιπλέον να σημειώσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των εισροών, αφού η εγχώρια βιομηχανία δεν έχει αναπτυχθεί ανάλογα με τις ανάγκες μας, είναι εισαγόμενο (γι' αυτό και, κατά κανόνα, οι συναλλαγματικές υποτιμήσεις συνοδεύονται από ίση αύξηση της αξίας των εισροών). Επομένως, μιά οριζόντια επιδότηση στην τιμή τους έχει σχεδόν το ίδιο αποτέλεσμα με την επιδότηση εισαγωγών, αυξάνει δηλαδή τις δυνατότητες περαιτέρω απορρόφησης εισαγόμενων εισροών και, κατά συνέπεια, η εξάρτηση από τις εισαγωγές μεγαλώνει, η δε εγχώρια βιομηχανία καταδικάζεται σε μαρασμό, παλεύοντας στα δίκρανα του υψηλού της κόστους και της (ύποπτης) πολιτικής των πολυεθνικών και των ξένων συμφερόντων.

Δεν μπορούμε παρά να θεωρήσουμε τις παραπάνω συνέπειες της οριζόντιας επιδότησης των εισροών ως πολύ σοβαρές. Με δεδομένο όμως ότι το κόστος παραγωγής είναι ανάγκη να συγυρτηθεί στο χαμηλότερο δυνατό ύψος, προκειμένου ν' αφήνει έδαφος για την αποτελεσματική προστασία του γεωργικού εισοδήματος, είναι ανάγκη να υπάρξει και σ' αυτόν τον τομέα, μιά αλλαγή πολιτικής.

Πρώτα-πρώτα, πρέπει να ανακαταμεριθεί εσωτερικά η ίδια αυτή η επιδότηση, σύμφωνα με κάποια κριτήρια που μένει να τα προσδιορίσουμε. Τέτοια κριτήρια μπορούν να είναι:

α) Διαφορετική επιδότηση εισροών ανάλογα με το είδος της καλλιέργειας για την οποία προορίζονται (προωθούμενη ή όχι).

- β) Κλιμακωτά μειούμενη επιδότηση ανάλογα με τον χρησιμοποιούμενο όγκο της κάθε εισροής.
- γ) Κλιμακωτά μειούμενη επιδότηση ανάλογα με το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων που κυρίως τις χρησιμοποιούν
- δ) Υψηλότερη επιδότηση για τις εισροές εγχώριας βιομηχανίας έναντι των εισαγομένων, με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης της εγχώριας βιομηχανίας. Εδώ, η πρακτική πρωτοβουλία για την ίδρυση και ανάπτυξη εθνικής βιομηχανίας εισροών (κτηνοτροφών, λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, σπόρων, υλινών συσκευασίας, κλπ) μπορεί και πρέπει να παίζει καθοριστικό ρόλο.
- ε) Ενίσχυση για την προμήθεια εισροών μέσω συνεταιρισμών (γεωργικών).

Τέλος, σημαντικό στοιχείο για την συγκράτηση του κόστους είναι το στήσιμο ενός κατάλληλου μηχανισμού για τον αυστηρό έλεγχο των διαμορφούμενων τιμών προμήθειας, δεδομένου ότι, από ένα σημείο και πέρα, είτε λόγω ανοργανωσιάζ του χώρου είτε με τη δράση των πρακτορείων, μεσαζόντων, πολυεθνικών, διαμεταφορικών μέσων, κλπ, οι τιμές των εισροών κινούνται ανεξέλεγκτα.

Απάντηση 5.

Η σχέση μεταξύ παραγωγού και καταναλωτού είναι αμφίδρομη. Το κατά πόσον οι αυξήσεις στις τιμές παραγωγού συμβάλλουν λιγότερο ή περισσότερο στην αύξηση του τιμάριθμου από τις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, είναι ένα ερώτημα υπό διερεύνηση, αλλά που δεν έχει το κύριο βάρος. Επεινό που πρέπει να λάβουμε κύρια υπόψη, είναι ότι η δαπάνη των ελληνικών νοικοκυριών για κατανάλωση τροφίμων, πατών και καπνού είναι σημαντικά υψηλή. Δαπανάται πάνω από το 40% της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από το μέσο κοινοτικό (23%). Κατά συνέπεια, η όποια αύξηση στις τιμές παραγωγού, έχει σίγουρα σοβαρές επιπτώσεις στον τιμάριθμο, ανάλογα με το βαθμό μετακύλισης της αύξησης αυτής στις τιμές καταναλωτού.

Το πρόβλημα λοιπόν εντοπίζεται στο κατά πόσον είναι δυνατό, ο βαθμός μετακύλισης να είναι πάντα μικρότερος από την αντίστοιχη αύξηση στις τιμές παραγωγού.

Εμείς θεωρούμε ότι το πρόβλημα αυτό, όσο αυστηρός κι αν γίνει ο έλεγχος των τελικά διαμορφούμενων τιμών, δεν μπορεί να λυθεί, αν δεν ελαχιστοποιηθεί η απόσταση που χωρίζει το προϊόν από τα χέρια του παραγωγού στα χέρια του καταναλωτού. Ο μόνος τρόπος, επομένως, είναι ο περιορισμός των απαντών μεσαζόντων που λυμαίνονται την αγορά και θυμάτά τους είναι τόσο οι παραγωγοί όσο και οι καταναλωτές.

Θα είναι σφάλμα όμως να υποθέσουμε ότι οι μεσάζοντες μπορούν να ειληείψουν με διοικητικά ή αστυνομικά μέτρα. Το πρόβλημα αυτό θα λυθεί στο βαθμό που οι ίδιοι οι παραγωγοί πάρουν στα χέρια τους την μεταποίηση, εμπορία και διανομή των προϊόντων τους, και μάλιστα, σε συνεταιριστική βάση. Στο θέμα αυτό, οι παραγωγοί δεν μπορούν να παραμένουν αδιάφοροι. Γιατί, σε τελευταία ανάλυση, μόνο μ' αυτό τον τρόπο μπορούν οι ίδιοι να διασφαλίσουν αποτελεσματικά το εισόδημά τους.

Εφόσον τα στάδια εμπορίας, διανομής και επεξεργασίας περάσουν ολοκληρωτικά ή στο μεγαλύτερο μέρος τους, στα χέρια των ίδιων των παραγωγών, είναι βέβαιο ότι το άνοιγμα της περίφημης φαλίδας μεταξύ των τιμών παραγωγού και καταναλωτού θα μειωθεί σημαντικά, προς όφελος και των δύο μερών.

Κάτω από αυτό το πνεύμα, οι αγροτο-βιομηχανικοί συνεταιρισμοί θα μπορούν πράγματι να αποτελέσουν διαρθρωτική αλλαγή στις δομές της ελληνικής γεωργίας και να είναι ο μοχλός μιας τέτοιας πολιτικής. Στην προκειμένη περίπτωση, το συνολικό όφελος του παραγωγού θα μπορούσε να διασφαλίζει το εισόδημά του, αφού, το ποσοστό που θα έχανε από μία

μικρότερη του πληθωρισμού αύξηση των τιμών παραγωγού, θα το κέρδιζε από τις διαδοχικές αυξήσεις στα επόμενα στάδια εμπορίας και επεξεργασίας τις οποίες και θα καρπούται. Διότι, μοιραία, από ένα σημείο και πέρα, πρέπει να σκεφτούμε ότι, στην προσπάθειά μας να μειώσουμε τις επιπτώσεις στον τιμάρυθμο, δεν έχουμε παρά να εξαγγέλουμε αυξήσεις στις τιμές παραγωγού μικρότερες από το ρυθμό πληθωρισμού, δεδομένου ότι τα γεωργικά προϊόντα αποτελούν, όχι μόνο βασικά είδη διατροφής, αλλά και αναγκαίες πρώτες ύλες σε σημαντικούς κλάδους της βιομηχανίας μας.

Απάντηση 6.

Μιά από τις βασιικές επιδιώξεις του 5ετούς προγράμματος είναι "η αντιμετώπιση του αγροτικού τομέα σαν κοινωνικού και όχι μόνο οικονομικού χώρου". Ο κοινωνικός χώρος προσδιορίζεται κυρίως από τους κατ'επάγγελμα αγρότες, πράγμα που σημαίνει ότι μία πολιτική που στοχεύει στην παραπάνω επιδίωξη θα πρέπει, στην εφαρμογή της, να λάβει υπόψη της τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι οι παραγωγοί. Αυτός είναι ο λόγος που δεν μπορούμε να αναφερόμαστε μόνο στο αγροτικό εισόδημα συνολικά (που είναι αποτέλεσμα όλων των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στον τομέα), αλλά κυρίως στο εισόδημα που αποκτά ο αγρότης από την γεωργική του απασχόληση.

Υπάρχει κι ένας ακόμη λόγος: κάθε μεταβίβαση πόρων προς τη γεωργία (επενδύσεις, επιδοτήσεις, ενισχύσεις, κλπ) έχει στόχο την ενίσχυση του ίδιου του τομέα και την ισορροπη ανάπτυξή του την οποία είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν μόνο οι ίδιοι οι παραγωγοί και όχι οι εντός γεωργίας που απολαμβάνουν απλώς τις προσόδους της περιουσίας τους. Αν για λόγους ιστορικούς, κοινωνικούς ή κληρονομικούς υπάρχουν άλλες πληθυσμιακές ομάδες που εξακολουθούν να είναι κάτοχοι γης χωρίς να ασχολούνται κατ'ελάχιστο επάγγελμα με τη γεωργία, αυτό δε σημαίνει ότι είναι ορθό οι παρόντες πόροι να επιστρέφουν στον αστικό τομέα, γιατί τότε δεν υπάρχει λόγος να γίνονται οι μεταβιβάσεις. Είναι βασικό, δηλαδή, να ξεκαθαριστεί σε ποιούς απευθύνεται και σε όφελος τίνος κυρίως ασκείται η αγροτική μας πολιτική.

Κάτω απ'αυτό το πνεύμα, και μάλιστα σ'ένα καθεστώς αχαλίνωτης κερδοσκοπίας της γης, η φορολογία των μη γεωργών κατόχων γης, η οποία μάλιστα θα αντικαθιστούσε τον φόρο διακίνησης των αγροτικών προϊόντων, θα αποτελούσε ένα μέτρο κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά αναγκαίο.

Η αντικατάσταση αυτή γίνεται κάτω από το σκεπτικό ότι η φορολογία στη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων και καπνού αποτελεί στην ουσία παράγοντα κόστους. Στην προσπάθεια να συγκρατηθεί το κόστος στο χαμηλότερο δυνατό σημείο, η φορολογία αυτή θα μπορούσε σίγουρα να αντισταθμιστεί με προοδευτική φορολογία των μη γεωργών κατόχων γης με βάση την ακαθάριστη πρόσοδο.

Προϋπόθεση βέβαια για κάτι τέτοιο είναι η ύπαρξη κτηματολογίου, στο οποίο θα προσδιορίζεται τόσο το καθεστώς ιδιοκτησίας όσο και η χρήση γης.

Είναι επίσης κοινωνικά δίκαιο, στην περίπτωση που οι αυξηστές στις τιμές εξασφαλίζουν υπερβολικά κέρδη στα εύπορα αγροτικά νοικοκυριά και στους ιδιώτες επιχειρηματίες που έχουν διεισδύσει στον αγροτικό τομέα,

να επιβληθεί φορολογία στα εισοδήματά της, το προϊόν της οποίας θα προορίζεται για την ενίσχυση των εισοδημάτων των αγροτών των προβληματικών περιοχών.

Απάντηση 7.

Τα ενοίκια, μολονότι δεν αποτελούν εισροή για τον γεωργικό τομέα, αποτελούν όμως ένα σημαντικό παράγοντα κόστους σε επίπεδο επιμετάλλευσης. Το πάγωμά τους, επομένως, για ένα συγχειριμένο χρονικό διάστημα (λ.χ. μία 5ετία) ή, έστω, η υπό έλεγχο αύξησή τους, κατά το πρότυπο του αστικού τομέα, μπορεί σίγουρα να συντείνει στη συγκράτηση του κόστους, καθώς και στον περιορισμό της κερδοσκοπίας της γης, κατά το σκεπτικό που αναπτύχθηκε στην προηγούμενη απάντηση.

Προϋπόθεση, όμως και πάλι, είναι η ύπαρξη κτηματολογίου, γιατί, πριν θεωρηθεί θετικό ή αρνητικό ένα μέτρο σαν το πάγωμα των ενοικίων, πρέπει να γνωρίζουμε ποιοί νοικιάζουν σε ποιούς. Το μέτρο του παγώματος θα οδηγήσει σε θετική κατεύθυνση, εφόσον εμφανιστεί ότι η πλειοψηφία των ενοικιαστών είναι μικροκαλλιεργητές που νοικιάζουν τη γη από μεγαλοκτηματίες ή ιδιοκτήτες εκτός του γεωργικού τομέα. Αντίθετα, το ίδιο μέτρο θα είναι αρνητικό, αν ενοικιαστές είναι μεγαλοκαλλιεργητές που νοικιάζουν τη γη από ντόπιους μικροκτηματίες για τους οποίους η είσπραξη του ενοικίου αποτελεί μία πρόσθετη πηγή εισοδήματος.

Στην προκειμένη περίπτωση, είναι ίσως σκόπιμη η εφαρμογή του μέτρου κατά περίπτωση, ανάλογα με τη σχέση που υπάρχει μεταξύ ιδιοκτητών και ενοικιαστών στις διάφορες περιοχές.

Π. ΗΕΖΑΡΟΣ

Νοε. '83